

ἔβην ἀντιθέτους διηγήσεις περί Κρομβέλλου καὶ Γουλιέλμου τοῦ κατὰκτητοῦ καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Καὶ εἰ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ὑπῆρξεν αὐτόπτης ἢ ἐνεργὸς, ὑπῆρξε βεβηχῶς εἰς μέρος τοῦ δράματος. Ὁ Κρόμβελτον ἢ ὁ Οὐίλλιαμς παρ' ἄλλων θέλουσι μάθει, ὁ μὲν τὰ κατὰ τὸ Κάρσιον, ὁ δὲ τὰ κατὰ τὴν Σιβαστούπολιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ εἶναι τις αὐτόπτης καὶ ἐνεργὸς ἔχει καὶ τοῦτο, πλὴν τῶν πλεονεκτημάτων, καὶ τινὰς δυσκολίας καὶ πειρασμούς. Δὲν ἦτο ἄρα εὐκόλον τὸ ἔργον ὅπερ ἐπεχειρήσθη καὶ εἰς πέρας ἔφερεν εὐτυχῶς ὁ Κ. Τρικούπης. Καθόσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἢ διηγήσεις του εἶναι ὅσον ἐνιστὶν ἀμερόληπτος. Εἶναι μὲν Ἑλλῆνα καὶ Ἑλλήν φιλόπατρις καὶ ἐνθους, ἀλλὰ πιστῶς ἀναγράφει καὶ μετ' αὐστηρότητος ψέγει πάσαν ὠμότητα ἢ ἐπιβουλήν ἢ περιφλαυτίαν ἢ ἀμέλειαν ἢ φρατριισμόν, ἅτινα κατ' ἐσχυναν δυστυχῶς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Καὶ στηλιτεύει μὲν τὰς αἰτίας τοῦ κακοῦ λέγων ὅτι διδάσκαλοι τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξαν οἱ Τούρκοι, οὐδέποτε ὅμως ἀποκρίπται ἢ δικαιολογεῖ αὐτό. Καὶ ὅταν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ ἐχθρῷ πράξιν φιλήνθριον ἢ δικαίαν, καταδεικνύει καὶ ἐπαινᾷ αὐτήν. Ἔνεκα τῆς αὐστηρῆς ταύτης ἀπροσωποληψίας ἢ ἱστορία του ἔτυχεν ἐν Ἑλλάδι ὑποδοχῆς ἥπτον εὐμενοῦς ἢ ὅσον προέβλεπέ τις περί τῆς ἐξόχου ἐθνικῆς ἐξιστορήσεως τοῦ μεγίστου τῶν ἐθνικῶν γεγονότων. Ἡ ἱστορία του εἶναι πλήρης, σαφῆς καὶ ἀπροσποίητος, ἄνευ μὲν ἐπιτακτικῆς ῥητορείας, μεταωριζομένη ὅμως ἐνίοτε εἰς ὕψος φυσικῆς εὐγλωττίας, καὶ ἄλλατε ἀνεκπύσσουσα γαλήνην καὶ ἀμέλειαν. Καὶ πρὸς μὲν τὸν Ἀγγλον ἀναγνώστην κατὰ τὴν συνεχῶς ὀχληρὰ ἢ μεγίστη λεπτολογία περί τὴν διήγησιν πολεμικῶν πράξεων ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ ἐπὶ τόπων, ξένων πυλλάκις καὶ πρὸς αὐτοῦς τοὺς περὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἀσχολουμένους· ἀλλὰ πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἢ λεπτομέρεια αὕτη ἔχει, δὲν ἀμριβάλλομεν, τὸ ἐπαγωγόν. Ὅπου δὲ πραγματεύεται περὶ ἀντικειμένων τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἢ διηγήσεις εἶναι πάντοτε νευρώδης καὶ πλήρης διαφέροντος. Ὁ Κ. Τρικούπης δὲν εἶναι στρατιώτης, ἀλλ' ἀνὴρ πολιτικὸς καὶ διπλωμάτης, καὶ λάμπει μέλιστα περιγράφων μετὰ πολλῆς σαφηνείας πολιτικὰ γεγονότα, ὡς τὴν πρὸ τοῦ ἀγῶνος κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, τὰς ἐπὶ τοῦ πολέμου ἐριδας αὐτῆς, τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σμύρῃ σαφῆς, καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν ξένων αὐτῶν. Λαμπρῶς δὲ ἐξεικονίζει τὸ μαρτύριον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου καὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος. Εὐστοχῆ δὲ ὀλιγώτερον περὶ τὴν ἀργησὶν τῶν κατὰ ξηρὰν μαχῶν, διότι, καθ' ἡμᾶς, προσφιλέστερα τῆς ἱστορίας πρὸς διήγησιν συγκρούσεων τοιαύτης φύσεως, εἰσὶ τὰ κλέθτικα τραγούδια· ἀλλ' ἢ περιγραφή τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου Βότσαρη ἐράνη ἡμῖν ἀθροναστῆρα ἢ ὅσον προσεδόκωμεν. Μετὰ τὰ πολιτικὰ ὁ Κ. Τρικούπης εὐδόκιμος δεικνύεται περὶ τὴν διήγησιν τῶν ναυτικῶν ἐπιχειρημάτων· αἱ περιγραφαὶ αὐτῶν ἀνώτεροι εἰσὶ τῶν περιγραφῶν τῶν κατὰ ξηρὰν μαχῶν, καὶ μετὰ

σπανίως ζωηρότατος· ἐξιστορεῖ τὰ κατορθώματα τοῦ Μισούλη, τοῦ Σαχτούρη, τοῦ Κανάρη, καὶ τῶν λοιπῶν ἡρώων τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν. Ἀλλὰ τὸ μέρος ὅπου ἀναδεικνύεται ὑπέροτρος αὐτοῦ, ἐπικυροῖ τὸ λεγόμενον ὅτι παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐπικρατεῖ πολλῶν ἢ ἀγάπη ἰδίως τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐγεννήθησαν. Ὁ Κ. Τρικούπης ἔλκει τὸ γένος ἐκ Μεσολογγίου, οὗτινος αἱ δύο Ἑλληνικαὶ πολιορκίαι εἰσὶ τὰ λαμπρότερα γεγονότα τοῦ πολέμου, καὶ ὅπου μέλη τινὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἠγωνίσθησαν καὶ ἀπέθικον. Τὸ ὄνομα τοῦ γενεθλίου αὐτοῦ τόπου τοσοῦτον τὸν ἀνυφοῖ ὑπεράνω αὐτοῦ, ὥστε αἱ περιγραφαὶ τῶν δύο ἐκείνων πολιορκιῶν εἰσὶν ἐκ τῶν δεινοτέρων ὅσαι ποτὲ ἐγράφησαν καὶ εἰς φαίνεται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Γόρδιου, δὲν ἐκθειάζει ὑπὲρ τὸ δέον τοὺς προμάχους τοῦ Μεσολογγίου· ἀλλ' ὅπως ὁ Κ. Τρικούπης γράφει ἥπτον ἐντόνως περὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, οὕτω ἀμριβάλλομεν εἰ Ἀθηναίως ἢ Πελοποννήσιως συγγραφεὺς παρίστανε τοσοῦτον ζῶηράν καὶ εὐχρουν τὴν εἰκόνα τῶν πολιορκιῶν τοῦ Μεσολογγίου.

» Μῖνει ἔτι νὰ ὀμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ ὕψους τοῦ συγγράμματος καθόσον ἀνάγεται εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλώσσην, καὶ νὰ παραθέσωμεν τεμάρχιν τινὰ τῆς ἱστορίας ».

ΠΕΡΙ ΕΡΥΘΡΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ,

Καὶ ἰδίως περὶ πορφύρας τῶν ἀρχαίων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μεταχειριζόμενα ἐρυθρὰ χρώματα, ἐν μέρει πρὸς ζωγράφισιν διαφόρων ἀρχιτεκτονικῶν ἀντικειμένων, λόγου χάριν τῶν ἐκ μαρμαροῦ κινῶν, τῶν τοίχων, ἐξάγονται ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τὰ ἀκόλουθα·

Τὸ κυριώτερον ἀνόργανον ἐρυθρὸν χρῶμα ἦτον ἢ κιννάβαρις, ἣτις ἀνωρύττετο ἐκ τῶν τοῦ Λαυρίου μεταλλουργειῶν, καὶ ἣτις ἐχρῳσίμευεν, ὡς φαίνεται, πρὸς κατασκευὴν τοῦ μεταλλικοῦ ὑδραργύρου. Ἡ τεχνητὴ κιννάβαρις κατασκευάσθη εἰς Ἀθήνας παρὰ τοῦ Καλλίου. Ἀνεμιγνύατο δὲ μετὰ τῆς κηρομαστιχῆς, καὶ τοῦ χρώματος τούτου ἐγένετο χρῳσις κατὰ διαφόρους ἀνάγκας. Ἐτερον ἐρυθρὸν χρῳμα ἦτον ἢ μίλτος, καὶ ἢ σιδεραῦχος ἀργίλλος, ἣτις ἀνωρύττετο ἐν τῇ Κίῳ.

Μεταξὺ τῶν ὀργανικῶν ἐρυθρῶν χρωμάτων, ἐφευρέθησαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἢ ῥίζα τῆς Ἀγρούσας, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Διοδώρου καὶ τοῦ Θεοφράστου, καθὼς καὶ τὸ μετὰ τῆς ῥηθείσας ῥίζης χρωματίζειν ἐκλήθη ἀγρουσιζειν. Ἐτερον ὀργανικὸν ἐρυθρὸν χρῳμα ἦτον τὸ ἐρυθρόδανον, καὶ τὸ χρωματίζειν μετ' αὐτοῦ ἐκλήθη ἐρυθροδανούειν. Τῆς ῥίζης ταύτης μνημονεύεται καὶ ὁ Πλίνιος λέγων, Radix est rubra tingendo idonea, et Rubai seu rubra quod lanae tinguntur colore rubro.

Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι μναία πολλῶν γίνεται τῆς πορφύρας, δὲν ἐνόμισα ἀπο σκοποῦ νὰ συλλέξω τὰ περὶ αὐτῆς.

Περὶ τῆς χρήσεως πορφύρας ἐν Γροίᾳ καὶ περὶ τῆς χρήσεως φοίνικος ἐν Μαινίᾳ καὶ ἐν Καρίᾳ λόγος γίνεται εἰς τὸν Ὅμηρον. Ἐξ αὐτῶν ἡ πρώτη ἐφηροδόθη πρὸς ἐρυθρὸν χρωματισμὸν τῶν ἐσθίων ὁ δὲ τελευταῖος πρὸς βαφὴν τῶν ἐλεφαντίνων ὀστέων *Purpura* καὶ *puriceum*.

Ἡ πορφύρα, ἣτις ἐχρησίμευε πρὸς βαφὴν τῶν λαμπρῶν ἐσθίων τῶν ἀπικνῶν ἡγεμόνων 500 ἔτη π. Χ. ἦτον διαφορετικῆς φύσεως τῆς τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων. Ἐπὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν μναία γίνεται διαφόρων εἰδῶν πορφύρας. Πρὸς προαγωγὴν δὲ τοῦ καθολικοῦ ὑσίνου χρώματος ἐγένετο χρῆσις δύο εἰδῶν κοχλιῶν, ἐξ ἧν τὸ ἐν ἐκλήθη *Murex* Κέρυξ, *Buccinum* καὶ τὸ ἄλλο πορφύρα *Pelagia purpurea*.

Ἀμρότεροι οἱ κοχλίαι ἀπεικονισμένοι εὐρίσκονται ἐπὶ νομισμάτων τῆς Τύρου, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ἐγένετο χρῆσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατοικούντων πορφυροκτασκευαστῶν. Ὁ Ἀριστοτέλης περιέγραψε πρῶτος τοὺς κοχλίαις ταύτους λέγων, ὅτι τὸ τὴν πορφύραν περιέχον ὄργανον καίται μεταξὺ τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ κατασκευὴ τῆς πορφύρας ἐγένετο ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ καταστήματος τῶν πορφυροδοξαστῶν, οὓς ὁ Πλίνιος *tingentium* καλεῖ. Ὁ πορφυροῦς ὁπὸς ἐκ τοῦ κοχλίου *Murex*, ἐδείξεν ἀλλοιώσιν τινα ἐκ τοῦ πορφυροῦ μᾶλλον εἰς τὸ ἐρυθρὸν, δὲν εἶχεν ὁμοίως μεγάλην διάρκειαν, καὶ διὰ τοῦτο συνειμηνύετο μετὰ τῆς ἀληθοῦς πορφύρας τῆς ἐκ τοῦ κοχλίου τοῦ ὀνομαζομένου πορφύρας. Ἀλλοιώσεις τοῦ χρώματος τῆς πορφύρας προήχθησαν διὰ τῆς προσθήκης φυτικῶν τινῶν ὀσίων, καὶ ἐκ τινος λίαν σημαντικῆς σημειώσεως, ἣτις λέγεται ὅτι κατάγεται ἀπὸ Δημόκριτον ἐξ Ἀθιδείων, ἐξάγεται, ὅτι μεταχειρίσθησαν πρὸς προαγωγὴν πορφύρας *Colores herbaceos*, χρώματα φυτικά. Καὶ μεταξὺ τούτων μναία γίνεται τῆς ἀγχοῦσις βίζης, τοῦ ἐρυθροδόκου, βόδου τοῦ Ἰταλικοῦ, τοῦ κόκκου δηλαδὴ τοῦ πρινοκόκκου· ὅτι μεταχειρίσθησαν τὸ τελευταῖον ἐρυθρὸν χρῶμα τοῦ κόκκου, ἐξάγεται ἐκ τοῦ Πausanίου λέγοντος, ὅτι ὁ περὶ τὴν Ἀμφισσαν καὶ Φωκίδα συναγόμενος κόκκος παρεῖχεν ὠραίαν πορφύραν. Μεταξὺ τῶν διὰ τῆς πορφύρας χρωματισθέντων ὑλῶν ἡ κυριωτέρα ἦτο τὸ ἔριον, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐδόθη καὶ ἡ μέταξα· ἐπίσης δὲ καὶ ὁ θύσσος ἦτο πορφυροχρῶς. Τὰ χρωματιζόμενα ἐθάροντο οὐχὶ ὑφασμένα ἢ πλεγμένα ἀλλ' ἀκατέργαστα, καὶ μετὰ τὴν βαφὴν αὐτῶν ἢ ὑφαίνοντο, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον εἰργάζοντο. Τὰ σημαντικότερα καὶ τὰ πλεῖστα τῶν βαφείων ἦσαν ὠκοδομημένα εἰς τὰς ὁχθὰς τῆς θαλάσσης οἱ δὲ καταγινόμενοι τὴν συλλογὴν τῶν κοχλιῶν ἐκαλοῦντο *Muricileguli*, *Conchyoleguli* ἦτοι πορφυρεῖς.

Τοιαῦτα βαφεῖα, ἐν οἷς μόνον διὰ πορφύρας βαφὴ τῶν ὑφασμάτων ἐγένετο, ὑπῆρξαν ἰδίως εἰς Τύρον, Κῶ, Ἀμύκλας, εἰς Σάλωνα, Δελματίαν, εἰς Αἰτῶνα ἐν Ἰστροῖ, εἰς Ἀγαώνην (ἐρημονῆσι), Συρα-

κούσας, καθὼς καὶ εἰς τὴν Τίδα εἰς Αἴγυπτον. Τὸ ἐμπόριον τῆς πορφύρας ἐξετάθη καθ' ὑπερβολὴν, ὅπου τὸ χρῶμα τοῦτο μετὰ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἀλλοιώσεων ἐφηροδόθη πρὸς βαφὴν διαφόρων ὑλῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι αυτοκράτορες ἐπροσπάθησαν, νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸ πρὸς ἰδίαν τῶν μόνον χρῆσιν, ὡς σημεῖον τοῦ ἀνωτάτου κύτων ἀξιώματος· καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ περιορίσωσι τὴν πολυτέλειαν, ἀπηγόρευσαν τὸ ἐμπόριον τῆς πορφύρας ἀπὸ τὴν Ῥώμην. Ὁ πρῶτος, ὅστις ἐξέδωκε περὶ τούτου πρόσταγμα ἀποβλέπων ἐλάττωσιν τῆς πορφύρας, ἦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, εἶτα ὁ Νέρων ἐμπάδισεν αὐτὸ ἐντελῶς. Οἱ βαφεῖς εἶχον τὴν τέχνην νὰ διαποικίλωσιν ἐπ' ἄπειρον τὸ χρῶμα τοῦτο, καὶ οὕτω καθίστων αὐτὸ λίαν ἀσπαστόν. Ἐκάλουν δὲ τὰς διαφόρους ἀλλοιώσεις αὐτοῦ *Lumen*, *nitore*, *splendor*, *fulgor*, *color insuspectu refulgens*, *versicolor*, *splendens*, *florens*, *micans*. Ἦν δὲ τὸ χρῶμα ἀνεξίτηλον· αἱ δὲ ἐσθῆτες καὶ οἱ μανδύαι, ὑφασμένοι ὅλοι ἐκ πορφύρας, ἦσαν σπανιώτατα ἀντικείμενα, καὶ μόνον οἱ ἡγεμόνες εἶχον τοιαῦτα. Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ὁ πορφυροῦς μανδύας ἦτο τὸ τῶν τελευτῶν φόρεμα, καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ ἡγεμόνες ἐκαλοῦντο πορφυροφόροι, οὓς ὁ Ὀράτιος καλεῖ *Purpureos tyranos*.

Ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀθηνῶν ἐφόρου πορφυροῦς μανδύας, καὶ ἐκ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων ἐξάγεται ὅτι οἱ νικηφόροι ἀξιώματικοὶ ἐχρῶντο τῇ πορφύρᾳ *logu plecta*, *purpurea* καὶ *palmata*.

Οἱ μανδύαι τῶν αυτοκρατόρων, οἵτινες ἦσαν εἰργασμένοι καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς πορφύρας, ἦσαν καὶ κεντημένοι μὲ χρυσοῦν ὕψωμα, ὥστε ἡ ἐκφορτικὴ *Purpuram sumere*, *Imperium sumere*.

Ἡ χρῆσις τῆς πορφύρας μετέβη καὶ εἰς ἄλλα ἀντικείμενα· λ. χ. εἶχον σκῆδρα ἐκ πορφύρας, ὡς καὶ μελάνην πορφυρᾶν, ἧς ἐχρῶντο οἱ Βυζαντινοὶ αυτοκράτορες, εἰς ὑπογραφήν προσταγμάτων καὶ λοιπῶν διὸ ἦτο ἀπηγορευμένη εἰς ἕκαστον ἄλλον αὐστηρότατα. Κατ' ἐξίρασιν ἐσχηματίθη ἡ πορφύρα εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς κυρίας, αἵτινες τῆδύναντο νὰ φορέσωσιν μανδύαν πορφυροῦν, *Vestis purpurea*.

M. A. N. ΔΕΡΕΡ.

Ἡ ΚΑΛΥΒΗ.

Διήγημα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Φυλλ. 162.)

—•••••

Διὰ νὰ διασπείραση ἡ Σοφία, ὁ πατήρ της τὴν ἔφερεν εἰς Παρισίους ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας, καὶ ἐδοκίμασε πολλάκις νὰ τὴν ὁμιλήτῃ περὶ γάμου. Ἦτο δεκαεννέα ἐτῶν, πολλοὶ συνέβησαν ζητοῦντες αὐτήν, καὶ δὲν ἔμενεν εἰμὴ ἢ συγκαταθέσις της. Ὁ δὲ ἐνωμοτάρχης ἦτο ἔτοιμος νὰ παραδεχθῇ τὴν πρότασίν της, καὶ τὴν ὑπέσχετο γάμον λαμπρὸν, ἀ-